

Allemaal familie

De monnik Johannes van Boetzelaer

Jan van der Heijden

De geschiedenis van De Bilt is vanaf ca. 1835 nauw verweven met de familie Van Boetzelaer. In dat jaar werd te Utrecht het huwelijk ingezegend van de in Utrecht studerende Christiaan Willem Johan van Boetzelaer en Elisabeth Charlotte Petronella Both Hendriksen. Het echtpaar vestigde zich in Utrecht, maar woonde 's zomers op Sandwijck. Elisabeths vader was eigenaar van Sandwijck, maar ook van De Sluishoef en een aantal boerderijen in de gemeente. Omdat Elisabeth de erfdochter was, kwamen deze bezittingen in handen van de Van Boetzelaers. Later werden ook andere buitenplaatsen eigendom van de familie, zoals Het Klooster, Eyckenstein en Houdringe, elk met een aanzienlijk grondbezit. Het zal daarom niemand verbazen dat de Van Boetzelaers een belangrijke rol spelen in de lokale geschiedenis van de laatste anderhalve eeuw. In dit opstel gaan we echter terug naar het jaar 1316.

De Van Boetzelaers stammen uit een oud en hoogadellijk geslacht, oorspronkelijk afkomstig uit het Kleefse land. Het familiearchief wordt bewaard in het Rijksarchief te Utrecht. Onder inventarisnummer 27 bevindt zich een in het Latijn opgesteld charter. Het is een akte van scheiding van de nalatenschap van ridder Wessel van Boetzelaer. Wessel woonde tot zijn overlijden medio 1316 op het kasteel 'Buotzelar', ongeveer 7 kilometer ten oosten van het stadje Kalkar.

Waarschijnlijk is Wessel begraven op het kerkhof van Kalkar. Op dit kerkhof hadden zich op 10 augustus 1316 een groot aantal mensen verzameld. Onder hen waren de broers Rutger, Wessel, Godfried, Dirk, Sweder en Hendrik van Boetzelaer. Zij waren de erfgenamen van hun vader Wessel van Boetzelaer (ca. 1250-1316) en hun eerder overleden moeder Lize van Wissel. Op het kerkhof hebben zij in het openbaar de eed afgelegd met de handen op de relieken der heiligen Gods en beloofd om zich bij de

verdeling van de nalatenschap te houden aan de uitspraak van een aantal door hen uitgekozen arbiters. Als arbiter zijn aanwezig Stephan van Kervenheim, ridder Dirk van Eyle, Dirk van Eyle, knape en... 'de eerbare man heer Johannes van Oystbroec, monnik'. De monnik was op speciaal verzoek van de genoemde broers als medearbiter aanwezig. Hij was ook een Van Boetzelaer, zoon van de overleden Wessel en dus een broer van de andere zes.

Het kwam in die tijd regelmatig voor dat leden van adellijke families intraden in een klooster, soms op zeer jonge leeftijd. Dat was van belang voor het zielenheil van de familie in het hiernamaals. Vaak speelden ook economische motieven een rol. Door één of meer kinderen in een klooster te plaatsen voorkwam men dat het familiebezit te veel versnipperde. Van onze monnik Johannes van Boetzelaer is overigens maar weinig bekend. In de schaarse kloosterbescheiden uit deze tijd komt zijn naam niet voor. Hij is geboren omstreeks 1292. Zijn intrede in Oostbroek, zover van het Kleefse land, is opmerkelijk. Er woonden in die tijd geen Van Boetzelaers in deze omgeving. Er wordt wel geopperd dat Wessel na zijn huwelijk met Lize van Wissel hertrouwd is met een dochter uit het geslacht Van Zuylen.

De nalatenschap was omvangrijk. Het grootste deel was bestemd voor de oudste broer Rutger, de stamhouder. Hij verkreeg het kasteel 'Buotzelar' met het meer en de visrechten en met alles wat tot het kasteel behoorde. De broers Wessel, Godfried, Dirk en Sweder kregen de jaarlijkse opbrengst uit een groot aantal pachtgoederen toegewezen. Johannes kon door zijn status als monnik geen deel hebben aan de nalatenschap van zijn vader. Toch werd hij niet vergeten. Er werd bepaald dat de vijf broers hem jaarlijks één mark zouden geven, te overhandigen aan hemzelf of aan een door hem gemachtigde bode. In die tijd was 5 mark per jaar een aanzienlijk bedrag.

Zijn broer Hendrik, die kanunnik was in het kapittel van Sint Marie te Utrecht, kreeg zijn portie via Rutger. Een achtste broer, de geestelijke Otto, ontving nog een jaarlijkse rente van 7 mark. Johannes had ook twee zusters die in een klooster waren getreden, Helewigis in Bedbur en Petronella in het klooster Fürstenberg nabij Xanten. Zij ontvingen een jaarlijkse pachtsom van 20 schellingen.

Rutger, de oudste broer van monnik Johannes, heeft de stamreeks voortgezet. Eén van zijn nazaten was de in 1806 geboren Christiaan Willem Johan van Boetzelaer. Daar zaten vijftien generaties Van Boetzelaer tussen. Christiaan op zijn beurt was weer de stamvader van de ons bekende Biltse Van Boetzelaers. Allemaal familie van de monnik uit Oostbroek.

Literatuur:

J.W.des Tombe/C.W.L. baron van Boetzelaer: *Het geslacht Van den Boetzelaer*.
Rijksarchief Utrecht: Inventaris 32, Archief Familie Van Boetzelaer.

Zegel van Wessel van Boetzelaer d.d. 12 maart 1298. Schild met drie omgewende haken.

Het randschrift luidt:

S. ESELONIS DE BOTZLARE, MILITIS"

Voor u gelezen

Ellen Drees

Sabine Broekhoven en Sonja Barends, *De Bilt. Geschiedenis en Architectuur*. (Uitgave van de Stichting Publikaties Oud-Utrecht, Zeist 1995.) 286 blz. f 39,50. ISBN 90-6720-168-5.

In december van het vorige jaar verscheen het inmiddels al weer vijftiende deel in de reeks 'Monumenten Inventarisatie Provincie Utrecht'. Het boek bestaat uit twee delen. De historisch-geografe Sonja Barends schreef het deel over de 'Historisch-ruimtelijke ontwikkeling' waarmee het boek begint. Als basis voor het tweede en meest uitgebreide deel van het boek diende het 'Monumenten Inventarisatie Project' (MIP) van de provincie Utrecht dat in 1991 verschenen is. Het 'Samenvattend overzicht van de bebouwing' en de daarop volgende 'Object-beschrijvingen' zijn van de hand van kunsthistorica Sabine Broekhoven. Het is een zeer overzichtelijk boek geworden.

Weliswaar met een klein lettertype, kleiner bijvoorbeeld dan in de edities van Bunnik en Houten, maar dit is waarschijnlijk om de omvang (en de prijs) van het boek te beperken. De foto's van de gebouwen en overzichtskaarten zijn van uitzonderlijke kwaliteit. Haarscherp en daardoor zeer overzichtelijk, omdat zelfs op overzichts-foto's de gebouwen met een vergrootglas nog duidelijk te onderscheiden zijn. In het deel over de historisch-ruimtelijke ontwikkeling wordt met behulp van duidelijke tekeningen en kaartjes een overzicht gegeven van het ontstaan van het natuurlijke landschap en de ontwikkeling van onze gemeente sinds de komst van het klooster Oostbroek.